

**ANTONY
BEEVOR**
KOHTALOKAS
SILTA

ARNHEM 1944 | WSOY

ANTONY BEEVOR

Kohtalokas silta

ARNHEM 1944

Suomentanut Seppo Raudaskoski

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

COPYRIGHT © OCITO 2018
MAPS COPYRIGHT © JEFF EDWARDS 2018
SUOMENNETTU ENGLANNINKIELISESTÄ KÄSIKIRJOITUKSESTA
ARNHEM – THE BATTLE FOR THE BRIDGES, 1944
THE MORAL RIGHTS OF THE AUTHOR HAS BEEN ASSERTED.
ALL RIGHTS RESERVED.
SUOMENKIELISEN LAITOKSEN COPYRIGHT © WSOY 2018
ISBN 978-951-0-43415-4
PAINETTU EU:SSA

Artemisille

Sisälllys

KUVALUETTELO	9
KUVALÄHTEET	12
KARTTALUETTELO	13
WAFFEN-SS:N SOTILASARVOT JA NIIDEN VASTINEET	14
YKSIKÖIDEN KOOT JA NIIDEN TYYPILLISET JOHTAJAT	15
1. Jahti on alkanut!	17
2. »Hullu tiistai»	29
3. Liittoutuneiden ensimmäinen maahanlaskuarmeija	50
4. Epäilykset unohdetaan	75
5. Sotakirveen päivä	86
6. Loppusilaus	103
7. Taistelun aattopäivä	
Lauantai 16. syyskuuta	116
8. Maahanlaskuhyökkäys	
Sunnuntaiaamu 17. syyskuuta	130
9. Saksalaisten reaktio	
Sunnuntai 17. syyskuuta	156
10. Brittien maahanlaskut	
Sunnuntai 17. syyskuuta	168
11. Yhdysvaltaisten maahanlaskut	
Sunnuntai 17. syyskuuta	185
12. Yö ja päivä Arnhemissa	
17.–18. syyskuuta	210
13. Arnhem – toinen ilmakuljetus	
Maanantai 18. syyskuuta	234
14. Yhdysvaltalaiset divisioonat ja XXX armeijakunta	
Maanantai 18. syyskuuta	252

15. Arnhem	
Tiistai 19. syyskuuta	279
16. Nijmegen ja Eindhoven	
Tiistai 19. syyskuuta	312
17. Nijmegen – Waaljoen ylitys	
Keskiviikko 20. syyskuuta	333
18. Arnhem siltä ja Oosterbeek	
Keskiviikko 20. syyskuuta	364
19. Nijmegen ja Helvetintie	
Torstai 21. syyskuuta	393
20. Oosterbeek	
Torstai 21. syyskuuta	414
21. Musta perjantai, 22. syyskuuta	438
22. Lauantai 23. syyskuuta	465
23. Sunnuntai 24. syyskuuta	482
24. Operaatio Berlin	
Maanantai 25. syyskuuta	506
25. Oosterbeek, Arnhem, Nijmegen	
Tiistai 26. syyskuuta	526
26. Arnhem evakuointi ja ryöstely	
23. syyskuuta–marraskuu 1944	542
27. Miestensaari	
Syyskuu–marraskuu 1944	555
28. Nälkätalvi	
Marraskuu 1944–toukokuu 1945	571
 LYHENTEET	 597
VIITTEET	599
KIRJALLISUUS	656
KIITOKSET	664
HAKEMISTO	668

Kuvaluettelo

1. Amiraali Sir Bertram Ramsay ja sotamarsalkka Montgomery (IWM B 10113).
2. Ala-Reinin yli kulkeva Arnheimin silta.
3. Sotaa edeltävä kuva alankomaalaisista NSB:n natseista.
4. Teini-ikäisiä Waffen-SS:n sotilaita.
5. »Boy» Browning ja puolalaisten laskuvarjojoukkojen komentaja, kenraalimajuri Sosabowski.
6. Viktor Gräbner saa rautaristin ritariristin 17. syyskuuta.
7. Sepp Krafft, ensimmäisten taisteluun osallistuneiden SS-joukkojen komentaja.
8. Saksan sodanjohdosta suunnittelee vastatoimia.
9. Walter Harzer (9. SS-panssaridivisioona *Hohenstaufen*).
10. Horrocks, Montgomery ja prinssi Bernhard (IWM BU 766).
11. Kenraalimajuri Maxwell Taylor, 101. maahanlaskudivisioona.
12. Prikaatikenraali Jim Gavin, 82. maahanlaskudivisioona.
13. Tunnustelijoiden 21. erillinen laskuvarjokomppania ennen nousemistaan Stirlingeihinsä (IWM CL 1154).
14. 1. maahanlaskudivisioonan liitokoneita (IWM CL 1146).
15. Ilma-armada Alankomaiden yllä.
16. Liitokoneiden laskeutumisalue Arnheimin luoteispuolella 17. syyskuuta (IWM BU 1163).
17. Prikaatikenraali Anthony McAuliffe ja 101. maahanlaskudivisioonan upseereita.
18. 101. maahanlaskudivisioonan laskuvarjopudotus Sonin luoteispuolelle 17. syyskuuta.

19. Brittiläisiä laskuvarjosotilaita juomassa teetä siviilien kanssa (IWM BU 1150).
20. Sherman Firefly ohittaa Irlantilaiskaartin panssarivaunuja (IWM BU 926).
21. Jälleen yksi XXX armeijakunnan ajoneuvo on joutunut väijytykseen Valkenswaardin eteläpuolella (IWM B 10124A).
22. Vapautuskarnevaalit, joissa keritään saksalaisten kanssa maanneiden alankomaalaisnaisten hiuksia.
23. Ylpeitä Alankomaiden vastarintaliikkeen jäseniä ja saksalaisilta otettuja aseita.
24. Kansanjoukkoja Eindhovenissa 19. syyskuuta.
25. Brittisotilaat hämmästelivät alankomaalaisten liidulla kirjoittamia kiitosviestejä.
26. 101. maahanlaskudivisioona toivotetaan tervetulleeksi Sonin ja Sint-Oedenroden välillä.
27. Saksalaisen taisteluryhmä Knaustin panssarivaunuja saapuu *Blitztransportilla*.
28. Brittien 1. maahanlaskudivisioonan ottamia Waffen-SS:n vankeja (IWM BU 1159).
29. Saksalaistykistö pakottaa saattueen pysähtymään Helvetintielä.
30. RAF:n valokuva, jossa näkyy Gräbnerin tiedustelupataljoonan tuhoutuneita ajoneuvoja (IWM MH 2061).
31. Kate ter Horst, »Arnhemien enkeli».
32. Kenraalimajuri Roy Urquhart (IWM BU 1136).
33. Kevyen tykistörykmentin koottava 75-millinen haupitsi hotelli Bilderbergin itäpuolella, 19. syyskuuta (IWM BU 1094).
34. Luftwaffen kenttähenkilöstön mies taistelussa Oosterbeekin pohjoispuolella 19. syyskuuta.
35. Rynnäkkötykkiprikaati 280:n StuG III.

36. SS-panssarikrenatöörejä ja brittien hylkäämää kalustoa Arnheimissa.
37. Siviilejä evakuoidaan Sint Elisabethin sairaalasta.
38. Puolalaisia laskuvarjosotilaita, joiden ilmakuljetus on jälleen peruttu huonon sään vuoksi.
39. Arnheimin sillan pohjoispuolen koulurakennuksessa olleet pioneerit ja 3. pataljoonan laskuvarjosotilaat joutuvat antautumaan.
40. 1. pataljoonan laskuvarjosotilaat suojautuneina kranaattikuoppaan (IWM BU 1167).
41. Rajarykmentin 1. pataljoonan C-komppania 21. syyskuuta (IWM BU 1103).
42. Luftwaffen tykkimiehiä Ilmatorjuntaprikaati Swobodasta.
43. Epätoivoiset laskuvarjosotilaat yrittävät välittää viestiä RAF:n lentäjille (IWM BU 1119).
44. Waffen-SS:n puolitelavaunu *Hohenstaufen*-divisioonasta Dreijensewegillä.
45. Yhdysvaltalaisia laskuvarjosotilaita tykistötulella.
46. Kävelykuntoisia haavoittuneita viedään vangiksi hotelli Schoonoordista.
47. Taisteluosasto Brinkmann valmistautuu lähtemään joen ylitelässä sijaitsevaan Betuween.
48. Waffen-SS:n, Wehrmachtin ja Luftwaffen sotilaita Betuwessa.
49. Saksalaiset aloittivat 24. syyskuuta Arnheimin seudun pakko-evakuoinnin.
50. Kanadalaisjoukot vapauttavat viimein autioituneen ja raunioituneen Arnheimin (IWM BU 3510).
51. Nälkätalven (1944–1945) nuori uhri.

Kuvalähteet

Valtaosa valokuvista on peräisin Imperial War Museumista ja Robert Voskuilin sekä Bob Gerritsenin välityksellä yksityiskokoelmista. Muilla valokuvilla on seuraavat lähteet: 2, Aviodrome in Lelystad; 3, 26, Beeldbank WO2 – NIOD; 7, Ehrhard Schmidt; 11, 23, 25, 45, 51, Getty Images; 15, Air Historical Branch, Ministry of Defence; 17, S. L. A. Marshall Collection via USAMHI; 18, 24, Karel Margry Collection; 22, 36, Cornelius Ryan Collection of World War II Papers, Mahn Center for Archives and Special Collections, Ohio University Libraries; 27, Karl-Heinz Kaebel; 38, The Polish Institute and Sikorski Museum in London; 47, SS-PK Raske; 49, Sem Presser via Maria Austria Instituut. Tekijänoikeustietojen jäljittämiseksi on tehty kaikki voitava, mutta kustantaja on kiitollinen tiedoista, jotka selventävät lähteettömän aineiston tekijänoikeustietoja, ja pyrkii sisällyttämään mahdolliset korjaukset uusintapainoksiin.

Karttaluettelo

Eteneminen Brysselistä 6.–14. syyskuuta 1944.	39
Operaatio Market Garden, 17.–26. syyskuuta 1944.	68
101. maahanlaskudivisioonan pudotus- ja laskeutumisalueet.	191
82. maahanlaskudivisioonan pudotusalueet.	199
Arnhem in silta, maanantai 18. syyskuuta 1944.	213
Länsi-Arnhem in taistelu 19. syyskuuta 1944.	282
1. maahanlaskudivisioonan perääntyminen Oosterbeekiin 19.–20. syyskuuta 1944.	290
Nijmegen in ja Waaljoen taistelu 21. syyskuuta 1944.	323
Oosterbeekin puolustusrengas 21.–25. syyskuuta 1944.	383
Helvetintie, saksalaisten vastahyökkäykset, syyskuu 1944.	408
Saari (Betuwe), 21.–25. syyskuuta 1944.	557
Nälkätalvi	582

Joukko-osastosymbolien selitykset

LIITTOUTUNEET

	Armeijaryhmän päämaja
	Armeija
	Panssari- tai jalkaväkiarmeijakunta
	Panssaridivisioona
	Jalkaväkidivisioona
	Jalkaväkiprikaati
	Jalkaväkirykmentti
	Maahanlaskudivisioona
	Laskuvarjorykmentti
	Laskuvarjopataljoona

SAKSA

	Armeijaryhmän päämaja
	Panssariarmeijakunta
	Jalkaväkidivisioona
	Laskuvarjojääkidivisioona
	Laskuvarjojääkirykmentti
	Panssaridivisioona
	Panssariprikaati
	Pioneeripataljoona
	Ilmatorjuntaprikaati
	Tykistörykmentti

Waffen-SS:n sotilasarvot ja niiden vastineet

Schütze	sotamies
Oberschütze	korpraali
Sturmmann	alikersantti
Rottenführer	kersantti
Oberscharführer	ylikersantti
Hauptscharführer	vääpeli
Sturmscharführer	ylivääpeli
Untersturmführer	luutnantti
Obersturmführer	yliluutnantti
Hauptsturmführer	kapteeni
Sturmbannführer	majuri
Obersturmbannführer	everstiluutnantti
Standartenführer	eversti
Oberführer	prikaatikenraali
Brigadeführer	kenraalimajuri
Gruppenführer	kenraaliluutnantti
Obergruppenführer / General der Waffen-SS	kenraali
Oberstgruppenführer	sotamarsalkka

Yksiköiden koot ja niiden tyypilliset johtajat

Sotilasarvo	Yksikkö	Täysi miesvahvuus
alikersantti	ryhmä	8
luutnantti	joukkue	30
kapteeni/majuri	komppania	120
everstiluutnantti	pataljoona	700
eversti	rykmentti	2 400
prikaatikenraali	prikaati	5 000
kenraalimajuri	divisioona	10 000
kenraaliluutnantti	armeijakunta	30 000–40 000
kenraali	armeija	70 000–150 000
kenraali/sotamarsalkka	armeijaryhmä	200 000–350 000

I

Jahti on alkanut!

SUNNUNTAINA 27. ELOKUUTA 1944 Normandiassa vallitsi täydellinen kesäsää. Evreux'n lounaispuolella Saint-Symphorienles-Bruyèresissa niityltä kuului krikettiottelun unettavia ääniä. Niityn viereisessä hedelmätarhassa oli Sherwoodin metsänvartiarykmentin Sherman-panssarivaunuja, jotka oli juuri korjattu ja uudelleenvarusteltu Normandian taistelujen huipentuman eli Falaisen aukon taistelun jäljiltä. Krikettimailat, pallot, suojukset ja veräjäkepit oli salakuljetettu mantereelle yhdellä rykmentin huoltokuorma-autoista. »Älköön sanottako, että hyökkäsimme mannermaalle valmistautumattomina», eräs pelaajista kirjoitti.

Rykmentin oli ollut tarkoitus olla vuorokauden hälytysvalmiudessa, mutta pian lounaan jälkeen tuli käsky, että sen oli lähdettävä liikkeelle tunnin kuluessa. Rykmentin panssarivaunut olivat tien päällä tunnin ja kymmenen minuutin kuluttua ja suuntasivat kohti Seinejokea, jonka 43. Wessexin divisioona oli ylittänyt Vernonin kohdalta edellispäivänä ensimmäisenä brittiläisenä joukko-osastona. Divisioonassa oltiin varsin kateellisia siitä, että kenraali George Pattonin yhdysvaltalainen Kolmas armeija oli ehtinyt Seinen yli jo kuusi päivää aiemmin.

Elokuun 29. päivänä liittoutuneiden armeijat, joissa oli tuolloin jo yhteensä lähes miljoona miestä, syöksähtivät matkaan

sillanpääasemistaan Seinen itäpuolella kohti Belgiaa ja Saksan rajaa. Normandian taistelu oli viimein voitettu, ja Saksan armeija perääntyi sekasorron vallassa. »Päähuoltoreiteillä näkyy merkkejä vihollistamme vastaan käydystä ilmasodasta», eräs yhdysvaltalainen upseeri kirjoitti päiväkirjaansa. »Lentokoneiden ampumia ja pommittamia kuorma-autoja on teiden reunoilla ylenpalttisesti, ja toisinaan näkyy täysi perälavallinen bensakanistereita, jotka pullottavat mustina ja hiiltyneinä kuin turvonneet lehmänraadot, tai juna, jossa on turpeita kanistereita kasakaupalla ja tuhoutuneiden tavaravaunujen teräsrungot töröttävät mukalla.»

Brittien panssaroidut ratsuväkirykmentit olivat täten läheneet saksalaisjahtiin. Kenraaliluutnantti Brian Horrocks, XXX armeijakunnan komentaja, ei malttanut olla lähtemästä mukaan metsälle vaan nousi komentovaunun torniin. »Tällaisesta sodankäynnistä nautin tavattomasti», hän kirjoitti myöhemmin. »Kukapa ei nauttisi?» Kaartin panssaridivisioonalla, II. panssaridivisioonalla ja 8. panssariprikaatilla oli yhteensä yli kuusisataa vaunua – Shermaneja, Churchilleja ja Cromwelleja – ja ne rynnistivät 80 kilometrin levyisellä rintamalla »raiva-ten vihollisen selusta-alueille käytäviä niin kuin leikkuupuimuri niittää maissipeltoa», Horrocks kuvaili.

Seinen ja Sommen välinen maasto oli »avointa ja kumpuilevaa mäkimaastoa, jossa ei ole aitoja, ja tiet ovat hyviä». Normandian vaarallinen *bocage*-maasto visusti aidattuine laiturineen ja upottavine teineen oli jäänyt kauas taakse. Sherwoodin rykmentti asettui Pohjois-Afrikan sotaretkensä aikaiseen aavikko-muodostelmaan, jossa eskadroonallinen Shermaneja levittäytyi eteen, rykmentin esikunta eteni heti niiden takana, ja kaksi muuta sapelieskadroonaa kulki sivustoilla. »Matkasimme huippunopeudella keskellä kaunista aamua, maasto oli avointa ja kantavaa, ja tiesimme että saksalaiset olivat pakosalla, mikä oli

lievästikin sanottuna innostavaa. Kaikki olivat parhaalla mahdollisella mielellä», eräs joukkueenjohtaja kirjoitti. »Melkein kuin olisi osallistunut maastoratsastuskilpailuun.»

Kirkonkellot soivat heidän lähestyessään. Miltei jokainen talo oli koristeltu punaisin, valkoisin ja sinisin värein. Kyläläiset olivat onnesta suunniltaan selvittyään Normandian hävityksestä hengissä ja ottivat sotilaat vastaan viinipulloja ja hedelmiä tarjoten. Hihanauhoin varustautuneet sänkileukaiiset vastarintaliikkeen jäsenet yrittivät nousta karkiajoneuvojen kyytiin osoittaakseen tietä. Eräs Staghound-panssariautossa matkustanut Kaartin panssaridivisioonan upseeri pani merkille »heidän sekavan asevalikoimansa, jota he heristelivät pikemminkin innokkaasti kuin turvallisesti».

Toisinaan jostakin panssarivaunusta loppui polttoaine, minä jälkeen vaunun täytyi odottaa tienposkessa, kunnes jokin rykmentin kuorma-autoista tavoitti sen. Auto pysähtyi vaunun vierelle, ja moottorikannella seisoville miehistön jäsenille heilautettiin lavalta polttoainekanistereita. Ajoittain käytiin lyhyitä ja sähköitä tulitaisteluja, kun jokin etenijöiden tavoittama saksalaisryhmä ei suostunut antautumaan. Tällaista vastarintapesäkkeiden raivaamista kutsuttiin »tuholaistorjunnaksi».

Elokuun 30. päivän iltana Horrocks katsoi, että he eivät siltikään edenneet kyllin ripeästi. Hän käski kenraalimajuri »Pip» Robertsin lähettää II. panssaridivisioonansa yötä myöten Amiensiin, missä sen tehtävänä oli vallata sekä kaupunki että Sommejoen yli vievät sillat aamunkoitteeseen mennessä. Divisioona pääsi silloille asti, vaikka vaununkuljettajat nukahtelivat jo uupumuksesta, ja aamun sarastaessa kuorma-autot toivat prikaatin verran jalkaväkeä, joka miehitti kaupungin. Horrocks tuli pian perässä onnittelemaan Robertsia menestyksestä. Annettuun operaatioon ilmoituksen Roberts sanoi armeijakuntansa

komentajalle: »Herra kenraali, minulla on teille yllätys.» Paikalle tuotiin saksalainen panssariupseeri mustassa univormussaan. Hänen partansa oli ajamatta, ja ensimmäisessä maailmansodassa saatu kasvohaava oli vienyt häneltä melkein koko nenän. Horrocks pani merkillä, että Roberts »oli kuin palkintosonnaan taluttava ylpeä maamies». Hänen saaliinsa oli panssarikenraali Heinrich Eberbach, 7. armeijan komentaja, joka oli yllätetty vuoteestaan.

Seuraavana päivänä, 1. syyskuuta, oli tullut kuluneeksi tasan viisi vuotta siitä, kun Saksa oli hyökännyt Puolaan ja aloittanut maailmansodan Euroopassa. Sattumalta molemmat liittoutuneiden Normandian-sotaretken armeijaryhmäkomentajat istuivat tuona päivänä päämajoiissaan muotokuvamaalarien malleina. Kenraali Omar N. Bradley iloitsi Chartres'ssa voitosta, jonka kenraali George C. Patton oli hankkinut rynnäköllään Seinen yli, ja poseerasi Queensberryn markiisin vaimolle Cathleen Mannille. Päivä oli kaunis ja heillä oli myös mahdollisuus nautiskella kylmiä juomia, sillä ylipäällikkö, kenraali Dwight D. Eisenhower, oli juuri lähettänyt Bradleylle jääkaapin. Saatteeksi hän oli kirjoittanut: »Olen helvetti soikoon kyllästynyt juomaan lämmintä viskiä aina kun tulen esikuntaanne.»

Sotamarsalkka Sir Bernard Montgomery istui skotlantilaismaalari James Gunnin mallina tavaramerkkiasussaan – harmaa korkeakauluksinen villapaita, vakosamettihousut ja baretti, jossa oli kaksi arvomerkkiä. Hänen taktinen esikuntansa ja asuntovaununsa sijaitsivat Château de Dangun puistossa puolimatrossa Rouenista Pariisiin. Aamulla Montgomery oli saanut onnitteluviestejä sotamarsalkaksi ylentämisensä johdosta, mutta hän oli niin huonolla tuulella ettei suostunut ottamaan vastaan sen enempää isäntäänsä Dangun herttuaa kuin paikallisen

vastarintaliikkeen jäseniäkään. Montgomery oli toivonut yhteis-
hyökkäystä Pohjois-Saksaan hänen itsensä johdolla, mutta toi-
veet olivat kariutuneet, koska Eisenhower oli tulossa hänen tilal-
leen maajoukkojen ylipäälliköksi eikä Bradley ollut enää hänen
alaisensa vaan komentoketjussa samalla tasolla. Montgomeryn
mielestä Eisenhower oli heittämässä voiton hukkaan, kun ei
suostunut keskittämään joukkojaan yhdelle suunnalle.

Korkea-arvoiset yhdysvaltalaisupseerit olivat vielä kiukkui-
sempia, ja heidän kiukkunsa johtui Montgomeryn ylennyksestä.
Hänestä tuli käytännössä viiden tähden kenraali, vaikka hänen
esimiehellään Eisenhowerilla oli yhä vain neljä tähteä. Patton,
jonka Kolmas armeija lähestyi jo Itä-Ranskan Verdunia, kirjoit-
ti vaimolleen tuona päivänä: »Se sotamarsalkkajuttu tympäisi
meitä pahasti, tahtoo sanoa Bradleyta ja minua.» Ylennykses-
sä oli kyse Winston Churchillin yrityksestä hyvittää »Montyl-
le» hänen vaivihkainen arvonalennuksensa ja kätkeä se brittileh-
distöltä, mutta jopa monet korkea-arvoiset brittiupseerit pitivät
sitä pahana virheenä. Amiraali Sir Bertram Ramsay, liittoutu-
neiden merivoimien ylipäällikkö, kirjoitti päiväkirjaansa: »Mon-
tysta sotamarsalkka. Ällistytävä temppu, joka harmittaa minua
enemmän kuin voin sanoakaan. Pääministeri ryhtyi siihen käsit-
tääkseni omin päin. Pirun typerää, ja Eisenhower sekä amerikka-
laiset pitävät sitä taatusti suurena loukkauksena.»

Seuraavana päivänä, lauantaina 2. syyskuuta, Patton, Eisen-
hower ja kenraaliluutnantti Courtney H. Hodges, joka oli
Yhdysvaltojen Ensimmäisen armeijan komentaja, tapasivat
Bradleyn 12. armeijaryhmän esikunnassa, missä lady Queens-
berry oli jo pannut siveltimensä syrjään. Bradleyn adjutantin
mukaan Hodges esiintyi »tapansa mukaan siistissä kenttäpuvus-
sa», kun taas Patton »koreili messinkinapeillaan ja isolla autol-
laan». Kenraalit olivat tulleet keskustelemaan paitsi strategiasta

myös merkittävästä huolto-ongelmasta: odottamattoman ripeään etenemisen vuoksi edes Yhdysvaltojen sotavoimien valtava kuljetuskapasiteetti ei riittänyt. Patton sanoi tapaamisessa Bradleylle: »Antakaa minulle 400 000 gallonaa bensiiniä, niin järjestän teidät Saksaan kahdessa päivässä.»

Bradley ymmärsi Pattonia. Hän halusi, että kaikki liikenevä lentokalusto huoltaisi jatkossakin Pattonin Kolmatta armeijaa, ja niinpä hän vastusti jopa suunnitelmia saksalaisten selustaan tehtävistä maahanlaskuista, joiden tarkoitus oli jouduttaa etenemistä. Patton halusi »mennä Siegfried-linjasta läpi kuin paska hanhesta» ja yritti lahjoa kuljetuslentäjiä puolelleen jakamalla heille ryöstettyjä samppanjalaatikoita, mutta sekään ei auttanut, sillä Eisenhower ei antanut periksi. Samaan aikaan Eisenhowerilla oli vaivoinaan myös Montgomery, joka käänti valtaosaa huoltotarvikkeista voidakseen käydä päähyökkäykseen pohjoisessa.

Liittoutuneiden ylipäällikön oli tasapainoiltava kahden armeijaryhmänsä kilpailevien vaatimusten välillä niin diplomaattisesti ja taitavasti kuin suinkin. Tämän vuoksi Eisenhower otti käyttöön »leveän rintaman strategian», joka ei tyydyttänyt kumpakaan hänen komentajistaan.* Eisenhowerin esikuntapäällikkö, kenraaliluutnantti Walter Bedell Smith, arvioi sodan päättyttyä Montgomeryn ja Bradleyn tuottamia ongelmia. »Hyvillä komentajilla on merkillinen taipumus mennä pilalle, kun heille muodostuu yleisö, jolle heidän on esiinnyttävä», hän totesi. »Heistä tulee primadonna.» Jopa ulkonaisesti vaatimaton Bradley »hankki itselleen yleisön, ja meillä oli hankaluuksia hänen kanssaan».

* Eisenhowerin leveän rintaman strategia oli helpotus Wehrmachtin pääesikunnalle OKW:lle. »Saksalaiskäsitysten mukaan oli arvoitus, miksi vihollinen ei ollut koonnut kaikkia joukkojaan samaan paikkaan ja pakottanut läpimurtoa. — Sen sijaan vihollinen vihollinen teki Saksan sodanjohdolle sen palveluksen, että levitti joukkonsa viuhkamaisesti koko rintaman leveydelle.»

Eisenhower ei kyennyt sovittamaan yhteen Montgomeryn ja Bradleyn kilpailevia strategioita, ja pian hänen sovittelijan-
kykynsä heikkenivät entisestään tapaturman vuoksi. Kun hän
lähti tuona iltapäivänä 12. armeijaryhmän esikunnasta Chart-
resin läheltä, hänet lennätettiin takaisin omalle komentopaikal-
leen Granvilleen Normandian Atlantin-puoleiselle rannikolle.
Komentopaikan sijainti oli Eisenhowerilta paha virhe, sillä hän
oli liian kaukana nopeasti liikkuvista rintamista. Kuten Bradley
huomautti, hänellä olisi ollut paremmat viestintäyhteydet, jos
hän olisi jäänyt Lontooseen. Vähän ennen laskeutumista Gran-
villeen hänen kevyeen lentokoneeseensa tuli moottorivika, ja
lentäjän oli laskeuduttava rannalle. Eisenhowerilla oli jo ennes-
tään polvivamma, ja kun hän auttoi kääntämään konetta ympä-
ri rantahiekalla, hän teloi toisenkin polvensa. Jalka kipsattiin, ja
hän joutui vuoteenomaksi juuri ennen kuin Bradleyn ja Mont-
gomeryn oli määrä tavata. Hän ei päässyt liikkumaan kokonai-
seen viikkoon, ja tuo viikko osoittautui ratkaisevaksi.

Samana syyskuun 2. päivän iltana Horrocks saapui Kaartin pans-
saridivisioonan esikuntaan Douaihin. Hän oli turhautunut, kos-
ka hän oli joutunut pidättelemään joukkojaan koko päivän pai-
koillaan, jotta Tournaihin voitaisiin tehdä maahanlasku. Tämä
maahanlaskuoperaatio oli kuitenkin peruutettu viime hetkellä
paitsi huonon sään vuoksi myös siitä syystä, että Yhdysvaltojen
XIX armeijakunta oli jo ehtinyt edetä suunnitelluille maahanlas-
kualueille. Horrocks julisti paikalle kokoontuneille kaartinupsee-
reille hiukan mahtipontisesti, että seuraavan päivän tavoitteena oli
Bryssel, jonne oli matkaa yli sata kilometriä. Kuulijakunta kohahti
innostuneena ja yllättyneenä. Lisäksi Horrocks käski Robertsin 11.
panssaridivisioonan kiiruhtaa kohti suurta Antwerpenin satama-
kaupunkia. Tälle hyökkäykselle annettiin nimeksi operaatio Sabot.

Kun Walesilaiskaarti eteni oikealla sivustalla 2. henkivartioston ratsuväkirykmentin panssariautojen suojaamana ja Krenatöörikaartin osasto samaan aikaan vasemmalla sivustalla, »meidät valtasi vastustamaton kilpailuhenki eikä mikään voinut pysäyttää meitä sinä päivänä», kuten eräs upseeri kirjoitti päiväkirjaansa. Sotilaat löivät kiivaasti vetoa siitä, ketkä ehtisivät Brysseliin ensimmäisinä, ja kerrotaan että kun osastot lähtivät aamukuudelta matkaan, joku huusi kuin ruletin krupieeri: »Ei enää panoksia!» Reserviin jätetty Irlantilaiskaartin osasto lähti niiden perässä muutaman tunnin kuluttua. »Se oli pisin ajomatkamme, 132 kilometriä 13 tunnissa», Irlantilaiskaartin 2. panssaripataljoonan sotapäiväkirjassa luki. Hurjavauhtinen eteneminen ei kuitenkaan ollut kaikkien yksiköiden osalta pelkkää kilparatsastusta. Krenatöörit menettivät yli kaksikymmentä miestä rajussa taistelussa SS-osastoa vastaan.

Kun Kaartin panssaridivisioona saapui sinä iltana odottamatta Belgian pääkaupunkiin, juhlat olivat vielä suuremmat kuin Pariisin vapautuksen aikaan. Henkivartioston ratsuväkirykmentin upseeri totesi: »Suurin pulma olivat päälle hyökkivät väkijoukot», sillä rykmentin sotilaat joutuivat pysähtelemään jatkuvasti hullaantuneiden belgialaisten takia. Ihmiset olivat ahtaautuneet tienvarsiin sankoiksi rivistöiksi, lauloivat »Tipperarya» ja tekivät sormillaan V-voitonmerkkejä. »Vapautetut myös kirjoittavat tervetuliaisviestejä ajoneuvoihin, kun ne matelevat kansan läpi», sama upseeri kirjoitti. »Jos pysähdymme, ihmisauma kapuaa ajoneuvon päälle, peittää sen kukilla ja hedelmillä ja tarjoaa viiniä.» Henkivartioston ratsuväkirykmentti ja Walesilaiskaarti »voittivat kilparatsastuksen turvanmitalla», joskin »tehtävä oli vaarallinen, sillä aina kun joku pysähtyi kysymään tietä, hänet kiskottiin ulos autosta molempien sukupuolten suudeltavaksi».

Saksalaisjoukot pitivät yhä hallussaan lentokenttää pää-

kaupungin ulkopuolella ja »ampuivat viisi räjähdekranaattia» kuninkaallisen palatsin puutarhaan, minne kenraalimajuri Allan Adair oli perustamassa komentopaikkaansa. Brittijoukot saivat paljon apua Belgian vastarintaliikkeen Armée Blanchelta, josta »oli erittäin suuri hyöty, kun vangitsimme pakenevia saksalaisia hajamiehiä». Silloin kun siviilit eivät halunneet suudella vapauttajiaan, he menivät sättimään ja potkimaan brittien ottamia saksalaisvankeja.

Normandiassa brittisotilaiden vastaanotto oli usein ollut paljon laimeampi, koska siellä kylät ja kaupungit olivat kärsineet kauheita tuhoja. »Ihmiset pukeutuivat täällä paremmin ja heillä näytti olevan enemmän vaatetta», eräs upseeri kirjoitti. »Kaikki näyttivät puhtailta ja terveiltä, siinä missä ranskalaiset antoivat itsestään uupuneen ja nukkavierun vaikutelman.» Vauraahko yleiskuva oli kuitenkin toisinaan harhaa. Saksalaismiehittäjät olivat kaapanneet ruokavarat, hiilen ja muut hyödykkeet itselleen, ja yli puoli miljoonaa belgialaista oli lähetetty pakkotyöhön Saksan tehtaisiin. Liittoutuneiden ripeä eteneminen kuitenkin pelasti Belgian taistelujen tuhoilta, viime hetken ryöstelyltä ja Wehrmachtin tavanmukaiselta poltetun maan taktiikalta. Maan kaakkoisosissa saksalaiset ja etenkin SS-joukot tekivät silti raakoja ja summittaisia iskuja kostoksi siitä, että Belgian vastarintaliike sortui harkitsemattomuuteen ja hyökkäili perääntyvien saksalaisotilaiden kimppuun.

Liittoutuneet etenivät sinä päivänä niin nopeasti, että saksalaiset säikähtivät. Eräs aliupseeri kirjoitti päiväkirjaansa: »Se ylittää kaikki odotukset ja laskelmat ja jättää varjoonsa jopa meidän salamasotamme kesältä 1940.» Eversti Fullriede pani merkille »upseerien keskustelut kasarmilla. Länsirintama on mennyttä: vihollinen on jo Belgiassa Saksan rajalla. Romania, Bulgaria, Slo-

vakia ja Suomi ehdottavat rauhaa. Tämä on aivan kuin vuonna 1918.» Toiset syyttivät ennen kaikkea vanhinta liittolaistaan. »Italialaiset ovat suurimpia syyllisiä», alikersantti Oskar Siegl kirjoitti perheelleen. Jotkut myös vertasivat Italian »petosta» siihen, miten Itävalta petti Saksan ensimmäisessä maailmansodassa. Toiset joutuivat hämmentyneen itsesäälin valtaan. »Meillä saksalaisilla on maailmassa pelkkiä vihollisia, ja täytyy kysyä, miksi me olemme niin vihattuja kaikkialla. Yksikään maa ei halua olla tekemisissä kanssamme.»

Myös liittoutuneiden kenraalit näkivät tilanteessa yhtäläisyyksiä ensimmäiseen maailmansotaan. Optimismi oli niin suurta, että Bradleyn 12. armeijaryhmän esikunta oli jo tilannut 25 tonnia karttoja »operaatioihin Saksassa». Bradleyn adjutantti, majuri Chester B. Hansen, totesi, että »kaikki intoilivat kuin teinit koulutanssiaisten aattona». 12. armeijaryhmän esikunnassa »kaikkeen puhumaamme liitetään ehtolause 'jos sota kestää niin pitkään'».

He olivat tulkinneet täysin väärin eversti Claus Graf Schenk von Stauffenbergin epäonnistuneen pommiattentaatin Hitleriä vastaan 20. heinäkuuta. Liittoutuneiden komentajat olettivat, että se oli merkki Saksan armeijan luhistumisesta. Todellisuudessa attentaatin epäonnistuminen ja sitä seuranneet tukahduttustoimet kertoivat aivan päinvastaisesta. Natsipuolue ja SS saivat attentaatin myötä ehdottoman valta-aseman, minkä vuoksi sekä yleisesikunnan että kaikkien armeijan joukko-osastojen oli taisteltava Führerin viimeiseen hengenvetoon saakka.

Syyskuun 3. päivän aamuna, jolloin liittoutuneiden karkijoukot etenivät Antwerpeniin, Brysseliin ja Maastrichtiin, kenraalit Bradley ja Hodges lensivät kenraaliluutnantti Miles Dempseyn johtaman Britannian Toisen armeijan esikuntaan. Käynnin tar-

koituksena oli keskustella »Ruhriin etenemiseen liittyvistä tulevista operaatioista» Montgomeryn kanssa. Granvillessa jalkaansa potevan Eisenhowerin lisäksi kokouksesta puuttui kenraaliluutnantti Henry Crerar, Kanadan Ensimmäisen armeijan komentaja. Hän oli halunnut jäädä Dieppeen osallistuakseen paraatiin, joka järjestettiin elokuun 1942 katastrofaalisessa hyökkäyksessä kaatuneiden kanadalaisten muistoksi. Jos Crerar olisi ollut neuvonpidossa, hän olisi epäilemättä ottanut puheeksi sen, miten vaikeaa liittoutuneiden oli vallata Englannin kanaalin satamakaupungit ja nujertaa Saksan 15. armeija, joka oli vetäytynyt Pas de Calais'sta ja linnoittautunut Scheldejoen suulle Antwerpenin länsipuolelle. Antwerpenin satamakaupunki oli ratkaisevassa asemassa, mikäli liittoutuneet mielivät edetä Reinin yli Saksaan, mutta Montgomery ja Bradley olivat keskittyneet omiin eriäviin pyrkimyksiinsä: britit halusivat pohjoiseen, yhdysvaltalaiset itään.

Kokouksesta ei pidetty kunnollista pöytäkirjaa, ja jälkepäin Bradley vakuuttui siitä, että Montgomery oli johtanut häntä tahallisesti harhaan. Bradley sanoi, että seuraavalle päivälle suunniteltu maahanlasku Maasjoen siltojen taakse Liègeen tulisi perua. Montgomery oli ilmeisesti samaa mieltä. »Me kumpikin katsomme», sotamarsalkka sanoi jälkepäin, »että kaikki saatavilla oleva lentokalusto on ohjattava kuljetustehtäviin, jotta kykenemme pitämään etenemisvauhtia yllä.» Samana iltapäivänä neljältä Montgomery kuitenkin käski esikuntapäällikkönsä pyytää Englantiin jäänyttä liittoutuneiden Ensimmäistä maahanlaskuarmeijaa valmistelemaan uutta, paljon kunnianhimoisempaa suunnitelmaa. Hänen uutena ajatuksenaan oli vallata »Weselin ja Arnhemien väliset» sillat, jotta hänen 21. armeijaryhmänsä pääsisi hyökkäämään Reinin yli Ruhrin alueen pohjoispuolelta. Mitä ilmeisimmin Montgomery laski, että jos hän saisi

perustettua sillanpääaseman Reinin toiselle puolen ennen muita, Eisenhowerin olisi pakko ohjata hänelle valtaosa huoltotarvikkeista ja tukea häntä yhdysvaltalaisilla yhtymillä.

Oli hyvin valitettavaa, että Eisenhower ei ollut läsnä kokouksessa. Kun Bradley sai tietää, että Montgomery oli poikennut sovitusta kertomatta siitä hänelle, hän raivostui. Montgomery ei suostunut myöntämään sitä, minkä lähes kaikki muut brittikenraalit olivat ymmärtäneet. Britannia ei ollut liittokunnan tasaveroinen jäsen, koska yhdysvaltalaiset toimittivat enemmistön joukoista, suuren osan kalustosta ja valtaosan öljystä. Churchill yritti kiihkeästi pitää yllä kuvitelmaa Britanniasta entisenlaisena suurvaltana, vaikka hänkin tiesi sisimmässään, että asiat olivat muuttuneet. Voidaankin väittää, että juuri syyskuussa 1944 sai alkunsa se hyvin haitallinen ja vielä nykyisinkin vaikuttava hokema, jonka mukaan Britannialla on kokoaan suurempi painoarvo maailmanpolitiikassa.

»SAATAMME OLLA ETENEMÄSSÄ YHDEN SILLAN LIIAN PITKÄLLE.»

Noustuaan maihin Normandiassa liittoutuneet ryhtyivät valtavassa maahanlaskuoperaatiossa uskaliaaseen yritykseen edetä silta kerrallaan vallattujen Alankomaiden halki natsi-Saksan sydänmaille – aina Berliiniin asti. Liittoutuneiden 1. laskuvarjoarmeijan varakomentajan Frederick Browningin epäily s liian pitkälle etenemisestä kävi kuitenkin toteen, ja operaatio Market Gardenin epäonnistumisesta tuli yksi toisen maailmansodan tunnetuimmista takaiskuista. Epäonnistumisen hinta oli hirvittävä etenkin hollantilaisille, jotka olivat riskeeranneet kaiken auttaakseen liittoutuneita. Saksalaisten säälimättömät kostotoimet jatkuivat aina sodan loppuun saakka. Maailman luetuin sotahistorioitsija Sir Antony Beevor kuvaa tuoreimmassa teoksessaan *Kohtalokas silta – Arnhem 1944* operaation tapahtumat mukaansatempaavasti ja henkeäsalpaavan jännittävästi.

